Ecologisch werkprotocol maaien van bermen, graslanden, (droge) taluds en watergangen

Inleiding

Dit ecologisch werkprotocol (EWP) – gebaseerd op 'Format ecologisch werkprotocol RVO' – is opgesteld voor het maaien van bermen en sloten in de gemeente Groningen. De gemeente Groningen werkt volgens de gedragscode soortbescherming gemeenten 2025. Dit werkprotocol is een specifieke uitwerking van deze gedragscode voor het onderdeel maaien van bermen, graslanden, (droge) taluds en watergangen.

De Gemeente Groningen heeft op 19 november 2024 een besluit genomen waarmee steeds de meest actuele versie van de Gedragscode soortenbescherming gemeenten van toepassing wordt verklaard. Er is daarnaast een algemeen ecologisch werkprotocol voor beheer en onderhoud opgesteld. Hierin zijn reguliere werkzaamheden in relatie tot wettelijk erkende belangen en risico's op overtredingen van verbodsbepalingen opgenomen. Daaruit blijkt dat als er sprake is van beschermde soorten voor beheer van bermen, graslanden, (droge) taluds en watergangen de gedragscode kan worden ingezet: er is sprake van een wettelijk belang. Dit EWP moet worden gezien als een nadere uitwerking van het algemeen EWP gedragscode.

Contactgegevens

Ecologisch deskundige

Naam (evt. aanvullen met externe organisatie)
Telefoonnummer
E-mailadres

Opdrachtgever/directievoerder / (interne) toezichthouder

Stadsbeheer (+ afdeling) /
Telefoonnummer
E-mailadres

Aannemer/uitvoerder

Bedrijfsnaam (of interne organisatiedeel) /
Telefoonnummer
E-mailadres

Werkbeschrijving

Soort werkzaamheden

Het betreft in hoofdzaak het maaien, verzamelen en afvoeren van extensief- of ecologisch beheerde kruidachtige vegetaties van bermen, graslanden, (droge) taluds en watergangen in beheer bij directie Stadsbeheer Gemeente Groningen.

Op hoofdlijnen worden onderstaande beheerregimes toegepast

Maaien van traditionele bermen

- Hoofddoel: waarborgen van veiligheid.
- Locaties: bermen langs openbare wegen, fiets- en wandelpaden en zichthoeken (kruisingen). Zie de kaart voor de exacte locaties.
- Methode: 3 keer per jaar maaien.
    - 1ste ronde: klepelen van de eerste 1,5 meter vanaf weg, fiets- of wandelpad, en zichthoeken. Het maaisel blijft i.c.m. klepelen in de eerste maaironde liggen.
    - 2de en 3de ronde: In de tweede en derde maaironde wordt niet geklepeld. Het maaisel wordt afgevoerd (maai- zuigcombinatie zonder klepelen).

- Zorgvuldig handelen:
    - Voor het maaien worden de locaties gecontroleerd op de aanwezigheid van nesten van broedende vogels en beschermde grondgebonden zoogdieren, vaatplanten en amfibieën.
    - Soorten zijn mogelijk gewend aan activiteiten en (verkeers)geluid. Door geleidelijke nadering van machines ontstaat gewenning.
    - Taluds van aangrenzende watergangen worden buiten het broedseizoen gemaaid. Door dit gefaseerd te doen, blijft er steeds voldoende leefgebied aanwezig.
    - Bij maaiwerkzaamheden is de max. rijsnelheid 5 km/u.
    - Er wordt zo veel mogelijk in één richting gewerkt, zodat de aanwezige fauna kan uitwijken.
    - De maaihoogte bij klepelen is minimaal 10 cm.
- Maatregelen en waarnemingen worden ingevoerd in de flora en fauna app gemeente Groningen.
- Locaties van waarnemingen van beschermde soorten worden gedeeld zodat daar bij de uitvoering rekening mee gehouden kan worden.
- Zie bijlage 7 van de gedragscode voor alle voorwaarden die van toepassing zijn i.c.m. klepelen.

Werken buiten de kwetsbare periode van soorten is maar beperkt mogelijk. Om de veiligheid van de inwoners van de gemeente te waarborgen, kan er bij de uitvoering van werkzaamheden sprake zijn van enige verstoring van vogels en nesten in bomen, struiken en vegetatie in of nabij bermen, (droge) taluds, graslanden en watergangen. Deze verstoring is naar verwachting steeds kortdurend. Het maairegime van de eerste 1,5 meter zal naar verwachting weinig kansen bieden voor vestiging van beschermde soorten. Zorgvuldig handelen beperkt schadelijke effecten voor aanwezige beschermde soorten.

Ecologisch beheer van bermen

- Hoofddoel: vergroten van biodiversiteit.
- Locaties: grotere eenheden kruidachtige vegetatie. Zie de kaart voor de exacte locaties.
    - Verschralen: grasvlak > 2,5 meter breed.
    - Gefaseerd: grasvlak > 4 meter breed.
    - Sinusbeheer: grasvlak > 20 meter breed.
- Methodes: verschralen i.c.m. gefaseerd - of sinusmaaien:
    - Bloemrijke bermen: 2 keer per jaar gefaseerd maaien en afvoeren.
    - Verschraalde bermen: gefaseerd 2 keer maaien en afvoeren afgestemd op aanwezige flora en fauna. Bij elke maaibeurt wordt 15-30% van de vegetatie niet gemaaid. Het percentage is afhankelijk van de vegetatieontwikkeling.
    - Ecologisch maaien: sinusbeheer afgestemd op soorten en gebied specifieke kenmerken.
- Zorgvuldig handelen:
    - Voor het maaien worden de locaties gecontroleerd op de aanwezigheid van nesten van broedende vogels en beschermde grondgebonden zoogdieren, vaatplanten en amfibieën.
    - Soorten zijn mogelijk gewend aan activiteiten en (verkeers)geluid. Door geleidelijke nadering van machines ontstaat gewenning.
    - Gefaseerd beheer wordt mede afgestemd op beschermde soorten.
    - Taluds van aangrenzende watergangen worden buiten het broedseizoen gemaaid. Door dit gefaseerd te doen, blijft er steeds voldoende leefgebied aanwezig.
    - Bij maaiwerkzaamheden is de max. rijsnelheid 5 km/u.
    - Er wordt zo veel mogelijk in één richting gewerkt, zodat de aanwezige fauna kan uitwijken.
- Maatregelen en waarnemingen worden ingevoerd in de flora en fauna app gemeente Groningen.
- Locaties van waarnemingen van beschermde soorten worden gedeeld zodat daar bij de uitvoering rekening mee gehouden kan worden.

Bij gefaseerd maaien blijft er altijd leefgebied voor fauna aanwezig. Werken buiten de kwetsbare periode van soorten is maar beperkt mogelijk. Om de veiligheid van de inwoners van de gemeente te waarborgen, kan er bij de uitvoering van werkzaamheden sprake zijn van enige verstoring van vogels en nesten in bomen, struiken en vegetatie in of nabij bermen, (droge) taluds, graslanden en watergangen. Deze verstoring is naar verwachting steeds kortdurend. Zorgvuldig handelen beperkt schadelijke effecten voor aanwezige beschermde soorten.

Maaien watergangen

- Hoofddoel: behoud van biodiversiteit en doorvoer van water.
- Locaties: Zie de kaart voor de exacte locaties.
- Methodes:
    - gefaseerd maaien vanaf de kant (met maaikorf) of maaiboot.
    - Klepelen is uitgesloten tenzij er een onvoorzien onveilige situatie wordt geconstateerd die alleen door klepelen kan worden opgeheven. In overleg met de ecologisch deskundige kan klepelen in uitzonderlijke situaties ingezet worden.
- Zorgvuldig handelen:
    - Uitvoering in september en oktober. Bij een afwijkende uitvoeringsperiode wordt overlegd met een ecologisch deskundige.
    - Voordat er gemaaid wordt, worden watergangen gecontroleerd op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten, en beschermde en of kwetsbare flora en fauna.
    - De vaste waterbodem blijft intact.
    - Bij een watergang breder dan 5 meter blijft minimaal 25% van de onderwatervegetatie ongemoeid.
    - Bij gefaseerde uitvoering wordt het te maaien deel aangepast op de aanwezigheid van beschermde soorten.
    - Soorten zijn mogelijk gewend aan activiteiten en (verkeers)geluid. Door geleidelijke nadering van machines ontstaat gewenning.
    - Max. rijsnelheid bij werken vanaf de kant is 5 km/u.
    - Zo veel mogelijk werken van afgesloten naar open of doorgaand water.
    - Maaisel dat op de kant wordt gedeponeerd, blijft minimaal 48 uur liggen.
- Maatregelen en waarnemingen worden ingevoerd in de flora en fauna app gemeente Groningen.
- Locaties van waarnemingen van beschermde soorten worden gedeeld zodat daar bij de uitvoering rekening mee gehouden kan worden.

Werken buiten de kwetsbare periode van soorten is maar beperkt mogelijk. Om de veiligheid van de inwoners van de gemeente te waarborgen, kan er bij de uitvoering van werkzaamheden sprake zijn van enige verstoring van vogels en nesten in bomen, struiken en vegetatie in of nabij watergangen. Deze verstoring is naar verwachting steeds kortdurend. Zorgvuldig handelen beperkt schadelijke effecten voor aanwezige (beschermde) soorten.

Toelichting gebruik klepelmaaier

Voor het klepelen geldt "*nee tenzij*". Het klepelen mag onder de vrijstelling van de gedragscode slechts worden toegepast om veiligheidsredenen.
Het maaien van de bermstrook met een klepelmaaier is – met uitzondering van zichthoeken (kruisingen) – beperkt tot de eerste 1,5 meter vanaf een openbare weg, fiets- en wandelpad. Klepelen om veiligheidsredenen is in gemeente Groningen beperkt tot zichthoeken (kruisingen) en op kaart specifiek aangewezen locaties omdat daar sprake is van minimaal één van de volgende drie redenen:

- Bij risico op wegslingerend puin en voorwerpen bij gebruik van een reguliere maaimachine (zoals messenbalk of cyclomaaier) kan dit medewerkers en weggebruikers/passanten verwonden en of schade veroorzaken.
- Bij risico op slipgevaar als maaisel op de rijstrook komt te liggen wat kan worden voorkomen door te klepelen (door maaisel met een maai-zuigcombinatie-direct op te zuigen).
- In verband met risico op het ontnemen van zicht op reflectorpaaltjes en ander wegmeubilair met een negatief effect op de veiligheid van weggebruikers waarbij dit risico wordt weggenomen door de vegetatie te klepelen.

Bij gebruik van de klepelmaaier in deze situatie moet worden gewerkt conform de voorwaarden van bijlage 7 van de gedragscode.

Planning

beheertype	start	einde
Traditionele bermen: 1ste ronde 2de ronde 3de ronde		 .. .. ..
Ecologisch beheer: bloemrijke bermen 1ste ronde 2de ronde		 .. ..
Ecologisch beheer: verschraalde bermen 1ste ronde 2de ronde		 .. ..
Ecologisch beheer: sinusmaaien 1ste ronde 2de ronde (3de ronde)		 .. .. ..

Voorbereidende werkzaamheden

controle soortinformatie: (data max. drie jaar oud)

- waarnemingen NDFF (*controledatum invullen*)
- waarnemingen Flora- en Fauna-app gemeente Groningen (*controledatum invullen*)

Verkenning locaties (n.a.v. controle soortinformatie)

locatie	geregistreerde beschermde soort	soort aangetroffen?	effect op verbodsbepalingen?
		☐	Kies een item.
		☐	Kies een item.
		☐	Kies een item.
		☐	Kies een item.

Planning voorbereidende maatregelen

Globale planning	Maatregelen bij mogelijk effect op verbodsbepaling
vóór aanbesteding/opdracht	beschermde plantensoorten registreren op kaart
vóór aanbesteding/opdracht	verblijf/voortplantingsplaatsen in gebruik registreren op kaart
vóór aanbesteding/opdracht	bepalen verstoringsvrije afstand (tabel verstoringsvrije afstanden is leidend tenzij advies ecologisch deskundige afwijkend is)
onderdeel startoverleg	communiceren EWP met medewerkers en opdrachtnemer(s)
gedurende uitvoeringsperiode	afzetten groeiplaats beschermde planten
gedurende uitvoeringsperiode	tijdelijk markeren / afzetten (vaste) verblijf/voortplantingsplaatsen. Genomen maatregelen invoeren in de flora en fauna app van de gemeente Groningen.
bij start uitvoering	controle machines op afstellingen volgens EWP
doorlopend	inzet ecoloog bij onvoorziene situaties en waarnemingen

Algemeen zorgvuldig handelen

- Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd nabij in gebruik zijnde nesten, rustplaatsen en essentieel foerageergebied van vogels.
- Verstoring van nesten rust- en voortplantingsplaatsen wordt voorkomen door vooraf de verstoringsvrije afstand te bepalen waarbinnen geen werkzaamheden plaatsvinden (zie tabel).
- Werkzaamheden vinden overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen.
- Een maaimachine wordt dusdanig afgesteld dat het bodemoppervlak onaangetast blijft.
- De werksnelheid bij maaiwerkzaamheden is max 5 km/u.
- Er wordt in één richting gewerkt zodat de aanwezige fauna kan uitwijken.

- Bij grotere eenheden wordt van binnen naar buiten gewerkt zodat dieren beschutting houden en (tijdelijk) kunnen uitwijken naar alternatief leefgebied.
- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden ontzien bij rijbewegingen en bij tijdelijke opslag van materieel.
- Beschermde plantensoorten worden, indien nodig, gemaaid/gehooid na de zaadzetting.
- Grotere eenheden worden gefaseerd gemaaid en of er is sprake van sinusmaaien.
- Maaisel blijft ca. drie dagen liggen zodat zaden op de bodem kunnen vallen en insecten kunnen uitwijken.
- Waargenomen beschermde soorten worden opgenomen in de flora en fauna app gemeente Groningen.

Verstoringsvrije afstanden (zie kaart voor aanwezige soorten)

Categorie / soort (voorbeelden)	Richtlijn afstand (m)	Periode van toepassing
nest holenbroeders (specht…)	75	broedperiode
nest bodembroeders (graspieper…)	75	broedperiode
vaste verblijfplaats (roestboom uil…)	75	hele jaar
nest kolonie (reiger, roek…)	75	broedperiode
beschermde plantensoort	5	alleen gedurende periode voor zaadvorming

Aanpak bij aantreffen onverwachte soorten en omstandigheden tijdens werkzaamheden

Opdrachtnemer:

- Wanneer niet bekend is of het wel of geen beschermde soort betreft, of als het niet zichtbaar is of een nest wel/niet in gebruik is, of als het een niet (op kaart) geregistreerde beschermde soort betreft:
    - Het werk ter plaatse stoppen en ruim afstand houden.
    - Maak zo mogelijk foto’s en informeer zo spoedig mogelijk de opdrachtgever/toezichthouder.
    - Hervat het werk op de locatie na toestemming en met de aanwijzingen van de directievoerder/toezichthouder.
    - Zorg dat medewerkers geïnformeerd zijn over waarneming en afgesproken maatregelen.

Opdrachtgever/toezichthouder

- Bij onzekerheid over de aangetroffen soort, effect van werkzaamheden of maatregelen:
    - Advies vragen van de ecologisch deskundige.
    - Informeer de opdrachtnemer over (aangepaste) maatregelen.
    - Update het werkprotocol, Flora/fauna-app en kaart met waarnemingen van beschermde soorten.